

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 298. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1833_518A_1-txt-shoot-idm15867.pdf (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Kserxes.

Kserxes var en Søn af *Darius* og af *Kyri Daatter Atossa*, og han sad paa Thronen i sex Aar, før han rykkede i Marken mod Grækerne, hvad enten det saa blot var for at ruste sig tilgavns, eller, som *Herodot* melder, tillige fordi han i Førstningen havde aldeles slaget det Græske Tog af Hovedet og higede blot efter at hevne sig paa Ægypterne, som i Darii sidste Dage havde gjort et farligt Oprør. Saasnart imidlertid dette var dæmpet, holdt Kserxes, to, tre Aar efter sin Thron-Bestigelse, en Herre-Dag i Persien, hvor han gjorde alle vitteligt, det var hans Agt ei blot at hjem søge Grækenland, men at indtage hele Verden, og hvad der saaledes havde sat Mod i ham, var deels *Mardonius*, deels Gesandter fra nogle *Thessalier*, der bad ham om Hjælp mod deres Lands-Mænd, og endelig *Pisistratiderne*, der havde en snu Bedrager i Ledtog med dem, Athenienser *Onomakrit*, som nærrede sig af at narre Folk med falske Spaadomme, som han selv indflikkede i Spaadoms-Bogen af *Musæos* *Herod. VII. 5-8..

Blandt Tilberedelserne, som medtog hele fire Aar, er vel Skibs-Broen over Hellespont blevet mest berømt, men dog er *Kanalen* ei heller at forglemme, hvormed Kserxes skildte Halv-Øen, hvorpaa *Bjerget Athos*, ligger fra det faste Land, og ved denne Leilighed anmærker *Herodot*, at *Phøni299cerne* var de Eeneste, der, efter Sædvane, bar dem snildt ad; thi medens alle de Andre gravede lige op og ned, saa Brinkerne styrtede ind, gjorde Phønicerne derimod paa deres Stykke Kanalen dobbelt saa breed for Oven, som den skulde være, og skakkede saa Brinken ned efter, hvorved de undgik Vanheldet*Herod. VII. 21-23.. Kserxes bred imidlertid op fra Susa og tog sit Borge-Leie i *Sardes*, indtil baade Kanalen var færdig, Hæren samlet og Alt paa rede Haand, og her blev han med hele sit Følge herlig beværtet af Lyderen *Pythius*, den rigeste Mand i sin Tid, men da *Pythius* desuden tilbød ham totusinde Talenter Sølv og fire Millioner mindre end 7000 Guld-Statere, som var alle hans rede Penge, takkede Kserxes ham blot for hans gode Villie og gav ham de *syvtusinde* Statere, han manglede i en rund Sum. Vel tilsagde Kongen ogsaa *Pythius* sit Venskab, men det varede kun stakket, thi just som Kserxes om Foraaret drog ud fra *Sardes*, indtraf der en stor Soel-Formørkelse, der satte Skræk i Folk, og da *Pythius* desaarsag bad om at beholde den Ældste af sine fem Sønner hjemme, blev Kserxes saa opbragt, at han lod samme ældste Søn hugge midt over og lægge et Stykke af ham paa hver Side af Veien, for at hele Hæren kunde speile sig deri*Herod. VII. 26-29. 37-39..

Ved *Abydos* (*Avido*) lod Kserxes slaae en Skibs-Bro over Hellespont, syv Stadier lang, som vel første Gang bragdes i Ulave ved en Storm, men blev dog forsvarlig, efterat Hellesponten var tugtet med trehundrede Pidske-Slag, og fra en Høi ved *Abydos* havde Kserxes paa sin hvide Marmor-Throne den mageløse Udsigt over tolvhundrede Orlogs-Skibe, der forlystede ham med en Kamp-Leg, hvori *Sidonierne* vandt Prisen, og over en Land-Hær som *Herodot* anslaaer til henved to Millioner. Ved dette stolte Syn priste vel 300Kserxes sig lykkelig, men hans Farbroder *Artaban* bemærkede dog at Taarerne kom ham i Øinene, og fik, paa Spørgsmaal om Aarsagen, til Svar: jeg blev rørt ved den Tanke at om hundrede Aar er der af alle disse ei et levende Øie*Herod. VII. 33-36. 44-46..

Kserxes sendte nu Herolder til alle Græske Stæder, undtagen til *Sparta* og *Athenen*, som havde forgrebet sig paa de Forrige i hans Faders Dage, og ved de mange underdanige Svar han fik, bestyrkedes han end mere i den Tro, at Grækerne umuelig turde vove at sætte sig til Modvæрге, naar de blot kiendte hans Styrke, og derfor havde han, blandt Andet, da Man fangede nogle af deres Speidere, ikke blot skiænket dem Livet men ladet dem vise omkring i hele Leiren, for at de kunde give rigtig Beskeed*Herod. VII. 131-33.. Vel forsikkrede *Demarit*, fordum Konge i *Sparta*, men nu en Flygtning, ham om, at i det Mindste *Spartanerne*, uden at ændse noget Overtal, vilde byde ham Spidsen, da de med al deres Friheds-Kiærlighed dog havde een Herre, de blindt adlød, og det var *Loven*, som bød dem aldrig at rømme Marken, men seire eller døe; men det loe Kserxes kun ad, og den Forsikkring var heller kun lidt imod det Beviis, han selv forgiæves, mens han endnu var i *Susa*, havde seet paa Spartanernes Helte-Mod. Der kom nemlig To af det Folke-Færd reisende, som ikke var at formaae til at følge Skikken ved det Persiske Hof og kaste sig i Støvet for ham, men som, da de des uagtet stædtes ind for ham, sagde lakonisk: Perser-Konge! tag, som vi byde, vort Liv i Mande-Bod for de Herolder, Man slog i *Sparta*! Vel var det ikke just for Samvittighedens Skyld, disse djærve Kæmper, *Sperthis* og *Bulis*, vilde bringe det store Sone-Offer, thi det var, siger *Herodot*, fordi *Agamemnon*s Herold den forgudede *Talthybios*, som havde sit Tempel i *Sparta*, opbragt over Krænkelsen af Folke-Ret301ten, havde fra den Dag givet lutter ulykkelige Varsler, men hvor der fandtes Folk som vilde gaee fra Templet i *Sparta* til Slagter-Bænken i *Susa*, for at skaffe Fædrenelandet gode Varsler, burde Man dog aldrig formode, der fattedes Folk, som i deres Hjemstavn turde vove Livet for dens Frihed*Herod. VII. 101-5. 131-36.. For Resten har *Herodot* Ret i, det er ganske besynderligt, at skiøndt Kserxes var meget for stolt til at udøse sin Harm paa disse to Spartaner, der selv gav sig i hans Vold, skulde Offeret dog paa en Maade fuldbyrdes, thi da deres Sønner *Nikolai* og *Anerist*, siden, under den Peloponesiske Krig, gik som Gesandter til Perser-Kongen, blev de forraadt til Athenienserne underveis og henrettede af dem uden Lov og Dom*Herod. VII. 137. Thukydid II. 67..

I *Athenen*, hvor baade Folket af Natur var mere vankelmodigt, og hvor, efter *Pisistratidernes* Fordrivelse, Magten var hos Mængden, der ei lettelig enes om at være høimodig, tegnede det derimod enstund kun

daarligt, og dog har *Herodot* sikkert Ret i, at hverken Muren, Peloponeserne trak over den Korinthiske Tange (Isthmus), eller hele den Spartanske Tapperhed vilde reddet Grækenland, naar ikke *Athenens Sø-Magt* havde lagt sig i Vægt-Skaalen med; thi var Perserne blevet ved at spille Mester paa Søen, havde de naturligviis gjort Land-Gang paa Pelopones, ødelagt Sparta og klemte dens tappe Borgere inde mellem Skjoldene, hvor de knap vilde faaet Rum til at falde, end sige da Held til at vinde**Herod. VII. 139.* Det var da baade Grækenlands og hele Verdens store Lykke, at Helten ved Marathon ei blot efterlod en Søn *Kimón*, der havde Mod til at træde i hans Fodspor, men vakke sig en stor Medbeiler i Mængdens Afgud, hvem Man i Athenen pleiede at kalde *Neokles-Sønnen*, 302men som fører i Historien det u dødelige Navn *Themistokles*. Han var af ringe Herkomst, og opsvang sig til Folke-Leder paa sædvanlig Maade, ved at tale djærvt mod de Store og smigre for Mængden, men han var en af de høie Sjæle, der ei kan nøies med smaalig Roes og Fordeel: *Miltiades*, under hvem han fægtede ved Marathon, stod for hans Øine i al sin Glands, og uden at have overgaaet ham, agtede han sit Liv for spildt. Derfor overtalte han Folket til at bygge Orlogs-Skibe for Overskuddet i Stats-Kassen, som de var i Begreb med at dele imellem sig, og da Alle stod modfaldne og raadville over Orakel-Svarene, der klang ugunstige, havde ene han baade Aands-Nærværelse nok til at staae fast, Falke-Syn til at opdage det Rette, og Kraft til at stemme Mængden for en Beslutning, der krævede større Overvindelse, end dens Yndlinger sædvanlig engang tør ymte om**Herod. VII. 143. Plutarks Themistokles.*

Dengang nemlig Athenienserne forespurgde sig i *Delphi*, gav Præstinden *Aristonika* dem først det frygtelige Svar, der begynder saaledes:

Op af Sædet, I Arme, og bort,
Bort fra de hvælvede Buer!
Flygter, thi Fristen er kort,
Tæt ved de bragende Luer!

Og vel klang det andet Svar, de med Olie-Grene i Hænderne aftryglede Nornen, mere trøstelig, lovende *Athene*, naar Taarnene faldt "*et Planke-Værk*," der stod urokket og skiærmede godt, men deels var det dunkelt, saa Nogle tænkte, Man skulde rive Byens Mure ned og sætte et Planke-Værk op isteden, og deels var det ei engang nok, Man gav *Themistokles* Ret i, at derved meendes "*Skibene*," thi Mange troede da, Man skulde flygte langt bort paa dem og stifte en ny Stad, og anførde mod *Themistokles*, som tilraadte et Sø-Slag, at det havde Oraklet netop advaret for, ved at slutte med de 303uheldsvangre Ord: guddommelige *Salamis!* hvad enten *Demeter* saa spreder eller samler, ødelægger du mangt et Moders Barn! Kun *Themistokles* udfandt, at det nødvendig maatte være Grækenlands Fiender, der skulde grue for *Salamis*, da Oraklet ellers aldrig vilde kaldt den Øe guddommelig men ulyksalig, og hans Ord fik Magt, saa det besluttedes at vove et Sø-Slag**Herod. VII. 141-43.*

Vel tænkte Man endnu paa at gjøre *Kserxes* Indgangen i Thessalien stridig, og besatte derfor det snevre *Pas*, som kaldtes *Tempe*, hvor Floden *Peneus* (*Ababa*) løber ud mellem *Olymp* og *Ossa*; men da de fik *Nys* om at *Kserxes* vilde gaee en an den Vei, indskibede de sig igjen, og besluttede at vente Perserne ved *Thermopylæ* og lægge Flaaden i Nærheden, nordenfor *Negropont* (*Eubæa*). Passet ved *Thermopylæ*, mellem de steile *Oeta*-Bjerge mod Vesten og *Moradser* til Havet mod Østen, var fra *Arilds-Tid* befæstet med en Mur, som nu blev sat istand, men det blev kun svagt besat, efter *Herodot*, kun med 5000 Mand, og deriblandt ei meer end *trehundrede Spartaner*, under *Herakliden Leonidas*, fordi Man ventede ikke Perserne saa snart og tænkte, det var tids nok, efter de *Olympiske* Lege, som just indtraf, at rykke ud med samlet Styrke**Herod. VII. 172-76. 202-6.*

Kserxes kunde neppe troe, det var mueligt, at en Haand-Fuld Græker kunde faae i Sinde endogsaa kun et Øieblik at spærre ham Veien, og selv da hans *Speider* kom tilbage med den Beskeed, at de lod til at være meget trygge, da Somme gik og øvede Ridder-Spil, og Somme sad og redte deres Haar, kunde han dog slet ikke troe, det var deres Alvor, men opsatte Angrebet hele fire Dage, for at give dem Tid til at bruge deres Fornuft og redde sig med Flugten. Da han imidlertid mærkede, det maatte være sandt, hvad *Demarit* sagde at 304naar Spartanerne satte sig ned og redte deres Haar, beredte de dem til Helte-Døden, da blev han bister, og befoel *Mederne* strax at gaee hen og fange ham de dumdristige Græker. *Mederne* gik, men hverken fik de Kongens Ærende rygtet, ikke heller kom de nær alle tilbage, thi Grækerne lærde dem, at havde *Kserxes* end langt flere Folk, havde han dog færre Helte end de. Nu kom den udvalgte Perser-Trop paa 10000 Mand som kaldtes "*de Udødelige*" men ogsaa af dem beed Mange i Græsset, og Flest, naar det lod, som Spartanerne flygtede, thi da vendte de sig pludselig og anrettede et stort Nederlag paa de Hidsige, der tænkte, de var Seier-Herrer. Dermed gik den Dag, og skiøndt *Kserxes* sikkert haabede, den Næste skulde bringe ham Seieren, bragde den ham dog kun nyt Tab og voxende Ærgrelse, til henimod Aften, da en Thessalier, *Ephialtes*, meldte sig som en Forræder og tilbød at ledsage Perserne paa en Fod-Sti, over Bjerget, til at falde Grækerne i Ryggen. Det Tilbud tog *Kserxes* med Glæde imod og udnævnedes til dette Tog "*de Udødeliges*" Høveds-Mand *Hydarnes* som vel studsede, da han paa Toppen opdagede de tusinde *Phokenser*, *Leonidas* havde sat til at vogte Stien, men fattede sig dog, da han hørde, det var ikke Spartaner, og fortsatte roelig sit Tog, da *Phokenserne*, som meende, det var dem, han vilde til Livs, tænkte aldrig paa at angribe ham men kun paa at sætte sig selv i Sikkerhed**Herod. VII. 83. 208-18.*

Overrumples skulde imidlertid de tapre Græker ikke, og Spaamanden *Megistias* fra Akarnanien var den Første, som, efterat have betragtet Offer-Dyrenes Indvolde, bad dem berede sig paa at falde, naar Soel stod op, hvorpaa der ogsaa snart kom Efterretning om den Persiske Natte-Vandring, og blev holdt Raad om, enten Man nu skulde fægte eller flye. Omstændighederne ved denne Forhandling kiender Man ikke saa nøje, men Enden blev, at Alle drog bort, undtagen Sparta³⁰⁵nerne, *Thespierne* fra Bæotien, som havde været 700, og 400 Thebaner, som *Leonidas* kun holdt paa, for at Theben ingen Glæde skulde have af sit Forbund med Perserne. *Leonidas* blev vist nok staaende, fordi han agtede det under en Spartaners Værdighed at rømme Marken, men han bestyrkedes dog ogsaa sikkert i sit heltemodige Forsæt at falde som et Offer, ved det Orakel-Svar, Spartanerne havde faaet fra Delphi, thi det lød paa, at enten skulde Staden ødelægges eller En af Kongerne falde^{*}Herod. VII. 219–22..

Ved Soels-Opgang brød Kserxes frem og *Leonidas* mødte ham ved Muren, hvor Passet var bredest, Blod-Badet var frygteligt, to Sønner af Darius faldt og Spartanerne gjorde Under-Værker af Tapperhed, men især *Leonidas*, og dernæst han, til hvem en Phokenser før Slaget havde sagt: naar Perserne afskyde deres Buer, kan Ingen see Solen for Pile, men havde faaet til Svar: det skal være mig kiært, thi Kampen er lifligst i kiølige Skygger, og Heltens Navn var *Dienekes*. Grækerne holdt Stand, til de hørde, at *Hydarnes* var kommet ned af Bjerget, men da trak *Leonidas* sig tilbage til en Høide i Snevingen, hvor han faldt, og nu var hans Liig det store Tvistens Æble mellem Græker og Perser: fire Gange udreves det af Fiendens Vold og blev først værgeløst, da den sidste Spartaner var faldet. Der er, siger Herodot, ellers intet Folk, der viser kiække Fiender mere Agtelse end Perserne, men saa rasende forbittret var Kserxes over Modstanden, han havde fundet, at han lod den Spartanske Konges Liig halshugge og nagle til Korset. *Thebanerne*, som, da *Leonidas* trak sig tilbage, gik over til Perserne, som deres bedste Venner, reddede vel for det Meste Livet, men dobbelt paa Ærens Bekostning, thi Kserxes lod dem, med deres Høvding Leontiades i Spidsen, samtlig brændemærke^{*}Herod. VII. 223. 26. 233. 238..

³⁰⁶*Leonidas* faldt, siger Herodot, hvor nu Steen-Løven staaer, og desuden har Amphiktyonerne ladet reise to Mindes-Mærker ved Thermopylæ: et Almindeligt, hvorpaa der staaer: mod tre Millioner kæmpede her *firetusinde* Peloponneser, og Et for *Spartanerne* især, med den Indskrift:

Budskabet vorde til Sparta bragt:
Her for dens Lov ligge vi paa Vagt!

Ved Siden har Venne-Haand reist et Ære-Minde for Spaamanden *Megistias*, hvorpaa der staaer, at skjøndt han forudsaa Spartanernes Skæbne, nænde han dog ikke andet end at dele den med dem; men paa Forræderen *Ephialts* Hoved satte Amphiktyonerne en Priis, som Phokenseren *Athenades* vandt, skjøndt det var ikke for Grækenlands Skyld, han slog *Ephialtes*^{*}Herod. VII. 213. 228..

Dette er *Herodots* jævne Fortælling om Størværket ved Bade-Porten (Thermopylæ), og hverken trænger den til de Udsmykkelser, vi finde hos *Diodor*, ikke heller tillader Historiens Grund-Lov os at sammenblende senere Efterretninger om en saadan Begivenhed med Vidnesbyrdet af saa giæv en Mand, der vel var lille men dog født, da Slaget stod, og havde sikkert talt med dem, der var Ilden nær i de varme Dage; men glemmes bør dog ei det Vers af *Simonides* over Heltene, som *Diodor* anfører, thi vel maae vi sande med Skjalden, at deres Fald var deres Ære, deres Lig-Steen et Fædrelands-Alter og deres Jorde-Lin af det Slags som aldrig opslides^{*}*Diodor* XI. 244–48..

Kserxes havde tabt 20000 Mand i Slaget ved Thermopylæ, men for at neddæmpe Rygtet derom paa Flaaden, havde han det latterlige Indfald at grave Kuler til de Nittetusinde, og derpaa lade Sø-Folket gaae i Land for at see, der laae 307fire tusinde Græker og kun eet tusind Perser paa Val-Pladsen. Derpaa rykkede han ind i *Phokis*, hvor han kun fandt lidt Arbeide for Sværdet, men desmere for Ilden, thi Folket var flygtet deels op paa Parnas og deels til Lokris, saa Byerne stod tomme og lod sig brænde i Mag. Efterat have sendt en Deel af Hæren til *Delphi*, for at plyndre og brænde Templerne der, rykkede Kserxes selv mod *Athenen*, som det store Maal for Toget, og underveis brændte han *Platæa* og *Thespe*, hvis Borgere, ved Marathon og Thermopylæ, vilde heller dele Ære med Spartaner og Athenienser, end Persernes Naade med de andre Bæoter. Angrebet paa *Delphi* tog imidlertid en sørgelig Ende, thi de u dødelige Guder forsvarede selv deres Helligdomme med Torden-Kiler, og med Klippe-Stykker af *Parnasset*, som rullede ned over Perserne og drev paa Flugt hvem de ei standsede ved *Athenes* Tempel, og der, siger *Herodot*, seer Man Stenene endnu, den Dag i Dag. *Athenen*, med sin Borg og alle sine Templer, blev derimod et Rov for Luerne, men Staden var saa godt som øde, kun forsvaret af en Haandfuld Mennesker, som deels fattedes Midler til at komme bort, og deels indbildte sig, at de store Kiævler, de opstabilede for Portene skulde være det urokkelige *Planke-Værk*, Oraklet havde peget paa^{*}Herod. VIII. 24. 31–39. 50–54..

Hvor imidlertid dette *Bulværk* var at finde, saae Man alt ved *Artemisium*, hvor den Græske Flaade paa halvtrediehundrede Skibe, Hælvten Atheniensiske, forsvarede sig kiækt mod den Persiske Overmagt, i de samme Dage, som de Spartanske Helte sank for den ved Thermopylæ, hvorfor ogsaa *Pindar* siger, at der lagde Athenens Børn en ædel Grund-Steen til Friheds-Temple^{*}Herod. VIII. 1–18. *Plutarks* Themistokles.. Dette Slag var dog langt fra at være afgjørende, og da Man hørde Udfaldet ved Thermopylæ, ³⁰⁸trak den Græske Flaade sig tilbage til *Salamis* (Koluri), der vel har mistet sit Navn paa Stedet men taber det aldrig i

Historien. Themistokles anførte den Atheniensiske Flaade, som ved Salamis voxde til næsten *tohundrede* Skibe, men skøndt Spartanerne kun havde *Elleve*, stod dog deres Admiral *Eurybiades* for Styret, fordi de andre Græker kun vilde tjene under ham, og Themistokles desaa fandt det klogest at give efter. Hvad Denne nu først drev paa, var Stadens Rømning, hvormed det holdt haardt, thi vel saae Athenienserne sig skuffede i den Forventning at træffe den Peloponnesiske Hær i Bæotien, der ivrig forskandsede sig paa den Korinthiske Tange, og der var da lidet eller intet Haab om at undgaae den truende Ødelæggelse, som baade Perser-Hæren og Oraklet spaaede; men kun yderst nødig forlades dog Fædrenes Huse, Templer og Grave. Det skedte heller ikke, sige Athenienserne, førend *Præstinden* i Borg-Templet erklærede, at den levende Slange, som fødtes der, i de sidste Dage ei havde smagt Honning-Kagerne, den ellers pleiede at fortære, men nu strømmede Alt ud af Byen, baade Store og Smaa, Nogle til *Ægina*, Andre til *Salamis*, og Mængden af Kvinder og Børn til *Trøzen* (hvis Ruiner findes ved *Demala*) paa hin Side Bugten i Peloponnes ^{*}Herod. VIII 41-44.. Dog, endnu vanskeligere end at faae sine Lands-Mænd til at rømme deres Stad, faldt det *Themistokles* at formaae den Græske Flaade til at holde Stand ved Salamis, thi *Moreoterne* (Peloponneserne) vilde endelig ned til Tangen og ligge paa Rad med deres Land-Magt, og ved Efterretningen om Athenens Ødelæggelse, kom der saadan en Skræk over dem, at Adskillige lettede uden Forlov og Resten besluttede at gjøre ligesaa. Kun med Møie fik Themistokles Krigs-Raadet sammenkaldt endnu engang, og da han ikke kunde bide med at give sit Hjerte Luft, til *Eurybiades* havde aabnet Forsamlingen, maatte han høre af *Adimant*, den Korinthiske Admiral, at hvem der ved de Olympiske Lege forhastede sig, fik Smæk, men dertil svarede han bidende: og hvem der forsinker sig faaer ingen Ting. Der blev nu holdt Raad, og da *Adimant* igien afbrød Themistokles i hans Lovtale over den fordeelagtige Stilling ved Salamis, med den uforskammede Anmærkning, at en Mand uden Huus og Hjem havde ingen Stemme i Raadet, da fik han det kiække Svar, at saalænge ingen Stad i Grækenland var Athenienserens Sø-Magt voxen, kunde de umuelig fattes Huus og Hjem. Themistokles bragde ogsaa virkelig *Eurybiades* paa sin Side, især ved den Erklæring, at seilede de Andre til Peloponnes, da satte han med hele den Atheniensiske Flaade Kaasen til *Italien*; men det varede ikke længer end til Man hørde, at *Kserxes* rykkede ned mod Peloponnes, thi da vilde de som der havde hjemme ingenlunde bide længer, og Alt vilde været forloret, havde ikke Themistokles hittet paa det Krigs-Puds at skikke sin Huus-Hovmester *Sikinnos* til Perser-Kongen, med Hilsen fra den Atheniensiske Admiral, der var ham inderlig hengiven, at tog han sig ikke vel i Agt, da smuttede den Græske Flaade, det nu var nemt at fange, ham ud af Hænderne. Det hjalp, thi *Kserxes*, som, efter et Krigs-Raad, hvori Alle, undtagen Dronning *Artemisia* fra Halikarnas, stemde for et Slag, havde lagt sig vestenfor Salamis, sendte strax en stor Deel Skibe søndenom til den lille Ø *Psyttala* (Ϛ: Lipsikatalia) mellem Salamis (Koluri) og Attika, for at spærre Indløbet, saa da *Aristides* den *Retfærdige*, en for viist Athenienser, ved Midnat kom fra *Ægina* til Salamis, bragde han den Efterretning, der snart stadfæstede sig, at der var ingen Udvei, uden Man kunde bane sig en, med Sværdet i Haanden ^{*}Herod. VIII. 49-50. 56-64. 66-71. 74-76. 78-82.

Nu var da Lodden kastet, Grækerne havde henved 400 310 Skibe, og skøndt Perserne baade havde mistet mange Skibe i Storm og lidt endeel ved *Artemisium*, havde de dog, alt som de rykkede frem, faaet saa mange Forstærkninger, at *Herodot* anslaaer deres Flaade endnu, som fra Først af, til 1200 Seilere. Athenienser *Aminias* fra Pallene var, saavidt Man veed, den der aabnede Slaget, *Ægineterne* og Athenienserne, uden Spørgsmaal, dem der vandt det. Dem var det da ogsaa, der droges med *Phønicerne*, som mistede mange Skibe, og endeel Hoveder med, da de gav Ionerne Skylden; thi just, som de klagede for *Kserxes*, traf det sig, at Mandskabet paa et *Samothrakisk* Skib, der alt havde boret et Atheniensisk i Grund, bemægtigede sig et *Æginetisk* i samme Øieblik, som deres eget sank, og det ansaae *Kserxes* for et klart Beviis paa Ionerens Troskab og Tapperhed. Dette var imidlertid ogsaa hardtad det eneste Glædelige, han saae, hvor han sad med sine Skrivere, ved Foden af *Bjerget Ægaleos*, paa den Attiske Kyst, thi vel blev han ogsaa meget glad ved at see Dronning *Artemisia* bore et stort Skib i Grund, men han vidste ikke, det var et af hans Egne, som hun angreb for at bringe Athenienserne, der forfulgte hende, i Vilderede, hvorved hun ogsaa virkelig undslap. Blandt Grækerne udmærkede *Ægineteren Polykrit* sig blandt Andet ved at erobre et *Sidonisk* Skib, der ovenikiøbet traf til at have hans Landsmand *Pytheas* ombord, som efter tapper Modstand var taget med et Vagtskib ved *Skiatho*; men da Man efter Slaget stemde om, hvilke To der havde baaret Prisen, nævnede dog Enhver af Admiralerne sig selv først og de Fleste *dernæst* ^{*}*Themistokles* ^{*}Herod. VIII. 84-90. 123..

Om Perserne, som kun *Diodor* mælder, mistede tohundrede Skibe, er uvist, men vist er det at de tabte Modet og dermed Alt, saa Grækerne ventede kun forgiæves paa et nyt Angreb fra Havnen ved Athenen, hvor den store Flaades Lev³¹¹ninger ved Land-Hærens Hjælp var sluppet ind, og det Første de nu spurgde fra den Persiske Flaade var, at den havde lettet om Natten, for, snarest mueligt, at naae Hellespont og havde ved *Forbjerget Zoster* (Kap Halikes) været i dødelig Angst over nogle Smaa-Høie, som Man tog for Græske Skibe. *Themistokles* foreslog nu at styre til Hellespont og ødelægge Skibs-Broen, men *Eurybiades*, som meende, Man skulde heller slaae Broer end bryde dem af for en Flygtning som *Kserxes*, vilde slet ikke indlade sig derpaa, og nu gjorde Themistokles sig en Fortjeneste deraf hos Perser-Kongen, ved at lade ham sige, det var hvad Grækerne havde isinde, men hvad han af al Magt stræbde at forhindre. Om dette Budskab gjorde noget Indtryk paa *Kserxes*, veed Man ikke, thi han var lige siden Nederlaget saa bange for Grækerne, at *Herodot* troer bestemt, han vilde skyndt sig hjem, om saa hele Verden havde raadt ham derfra, men nu havde han dog den Lykke, at baade *Mardonius* og *Artemisia* var enige om, han burde drage hjem og lade *Mardonius* ende den Græske Krig med 300000 Mand. Derpaa trak han sig tilbage ad samme Vei, som han

var kommet, og *Mardonius* fulgte med, for at tage Vinter-Leie i Thessalien, og derfra næste Foraar at aabne et nyt Feldt-Tog. Somme sige vel, at *Kserxes*, da han kom til Strymon, gik ombord paa et Phønicisk Skib og naaede kun efter at have været i Havs-Nød den Asiatiske Kyst, men Herodot troer, han blev ved at drage landveis giennem Thrakien til Abydos, blandt Andet fordi Man veed, han paa Hjem-Reisen var i *Abdera*, sluttede nøie Venskab med Indbyggerne og skal, efter Abderiternes Sigende, først der, siden han forlod Athenen, have faaet Mod til at spænde Sværd fra Lænd. Skibs-Broen var imidlertid, efter *Herodots* Beretning, ødelagt i Storm, saa Kongen rigtig nok kom seilende til Asien, men *Æskild* 312som er ældst, lader *Kserxes* gaae over Broen, baade frem og tilbage*Herod. VIII. 101-3. 107-13. 115.117-20. *Æskilds Perser*..

Efterat Grækerne forgiæves havde stræbt at indhente den Persiske Flaade, og kun besmittet deres Hæder ved at brandskatte de nærmeste Øer, deede de Byttet og skildtes ad, hver til Sit, men havde dog ikke glemt forlods at udtage det Bedste til Guderne, og deriblandt *tre Sidoniske* Skibe, hvoraf Et kom til Peloponnes, Et til Sunium (ved Kap Kolonne) og Et, helliget til Ajax, forblev ved Salamis *Herod. VIII. 108. 111-12. 121.. At de ogsaa førend Slaget havde rigelig betænkt deres Guder, og navnlig *Bachus* med et grueligt Menneske-Offer af tre fornemme Persiske Fanger, melder *Plutark*, efter en vis *Phanias*, som han kalder en stor *Philosoph* og *Historie-Skriver*, men allerede disse *Æres-Titler* minde os om hans Ungdom imod *Herodot*, og da denne gamle Saga-Mand end ikke ymter om noget Sligt, tør vi, til Grækernes *Ære*, troe, det var kun de Lærde, der gjorde dem saa gudfrygtige paa Menneskelighedens Bekostning**Plutarks Themistokles*..

Steen-Mindesmærker paa Val-Pladsen fik Heltene ved *Salamis* naturligviis ikke, da Bølgen vil ikke bære dem, men paa Kysten fik de dog et ganske Mærkeligt i det *nybygte Athenen*, hvoraf Man endnu seer kostbare Levninger, saavel paa Stedet som i det Britiske Museums *Marmor-Sal*, og et endnu langt varigere Mindes-Mærke satte Digteren *Æskild* (*Æschylos*), som selv var med, sine Lands-Mænd i Skue-Spillet "*Perserne*," der er kommet til os, som et stolt Orlogs-Skib af den Atheniensiske Flaade, hvis Knæk af Stormene klæde det godt, som Skrammer en Helt. Med dette Skue-Spil indviedes, saa at sige, det ny Athenen, som glimrende reiste sig af Asken, og Man kan føle det paa 313sig, hvorledes Grækerne maae have jublet, da Digteren, efter *Diodor*, Broder til den *Aminias*, der aabnede Slaget, hentryllede dem til *Susa*, hvor *Atossa* stod som forstenet ved *Løberens* Tidende om Slaget ved Salamis, og hvor *Darius*, opmanet af de barnløse Oldinger, spaaede om Dyngerne af slagne Perser, der snart i *Bæotien* skulde fuldende Nederlaget, og uden Ord fortælle Børn og Børne-Børn, hvordan den store Konge sank i Knæ for de Græske Borgere**Æskilds Perser*. *Diodor* XI. 257..

At denne Darii Spaadom om Slaget ved *Platæa* er gjort bagefter, skjøndt vi nævne den foran, følger af sig selv, men hvordan det hænger sammen med dem af de ældgamle Græske Seere: *Musæus* og *Bakis*, om Seiren ved *Salamis*, som *Herodot* troede paa, er ei saa redt at sige; thi det han anfører af *Bakis* spaaer virkelig "den Helleniske Frihed" en glimrende Seier, hvor "Bølgerne rødme" naar Havet engang "brølægges med Skibe" og en Galning i fjantet Haab om al Verden "*perser Athenen*;" men uagtet det er høist rimeligt at Perser-Krigen kunde ahne en gammel Skjald, og er meget urimeligt, at *Herodot* skulde tage et Vers gjort i hans egne Dage for ældgammelt, maatte dog alle indvortes Mærker feile, om saa *tydeligen* Spaadom, med samt det "*persiske*" Ordspil, ei skulde være uægte*Herod. VIII. 77. 96..

Langt mærkværdigere maa Man derfor vist finde, hvad *Herodot* fortæller om det Delphiske Orakel, som, efter Slagene ved *Thermopylæ* og *Salamis*, raadte Spartanerne at forlange Mande-Bod af *Kserxes* for *Leonidas* og tage hans Svar for et Varsel; thi den Spartanske Herold skal have truffet Perser-Kongen i Thessalien og, efter mange Anmodninger, faaet til Svar: Mande-Bod, som I fortjene, skal *Mardonius* 314give jer*Herod. VIII. 114.. Det kunde nemlig godt ligne *Kserxes* at give det Svar og Skæbnen at forklare det saaledes, til Grækernes Fordeel, som man næste Foraar saae ved Floden *Asopo*, hvor Slaget stod, som i Historien bærer Navn af det ved *Platæa*. Her var i det Mindste Lykken ei blot langt bedre end Forstanden men større end *Æren*; thi trevne var Peloponneserne til at rykke i Marken, vankelmodig var den Spartanske *Pausanias*, som skulde være Hoved-Manden: i elleve Dage laae de hundredetusinde Græker og trehundredetusinde Perser og saae paa hinanden, og Natten efter rømde Grækerne deres Leir i stor Uorden, for at indspærre sig selv paa en Øe i Floden, saa det var aabenbar deres store Lykke, først at *Mardonius* standsede Spartanerne paa Halv-Veien, og dernæst at han faldt strax, for Spartaneren *Æmnestos*, hvorover Perser-Hæren opløste sig i Forvirring, *Artabazus* tog Flugten med 40000 Mand, og Resten skulde sig i den forskandsede Leir, hvor Grækerne kun havde Umage med at brække Hul paa Muren, sable ned for Fode og samle det umaadelige Bytte. Athenienserne fægtede næsten kun med deres gamle Fiender *Bæoterne*, og Spartanerne, som leed mest, tabde dog, efter *Herodot*, kun halvfemtsindstyve Mand, medens der af hele Perser-Hæren, skjøndt det falder utroeligt, kun skal være blevet *tretusinde* tilbage, foruden dem, der flygtede med *Artabazus**Herod. IX. 19-70..

Dog, at Perser-Hæren blev tilintetgjort og var den Sidste der leirede sig paa Grækenlands Sletter, det er vist, og det er Hoved-Sagen, saa det endog maa kaldes en Biting, at samme Dag som Slaget stod ved *Platæa*, gjorde de Græker som var paa Flaaden Land-Gang ved *Mykale*, paa den Ioniske Kyst, (hvor en stor Deel Skibe, da den Persiske Flaade opløstes, og Phønicerne seilede hjem, var lagt op) slog Bedækningen og 315brændte Skibene*Herod. IX. 96-103.. Den nærmeste Følge heraf var, at *Ionerne* gjorde fælles Sag med deres Europæiske Lands-Mænd, og ved denne Leilighed gjorde Spartanerne med Steen-Hjerte det Forslag: at

drive *Thebanerne*, og alle de Andre der havde holdt med Perserne, ud af Grækenland, og give *Ionerne* deres Bopæle, da det dog var umueligt i Længden at forsvare den Asiatiske Kyst imod Perserne*Herod. IX. 106.. Om dette fortvivlede Indfald, hvis det var blevet iværksat, vilde afbrudt Krigen mellem Perser og Græker eller gjort Hellas til dens faste Skue-Plads, er det unyttigt at spørge om, da Athenienserne kvalde det i Fødselen; men vistnok udviklede Forbundet med *Ionerne* Europas Græker i en Række af Krige, hvori deres Frihed gik under, og bandt en Knude, der ei lod sig løse, men kun overhugge med Alexander-Sværdet.

Her slutter *Herodot* sit mageløse Værk, og ligesom Perserne derved miste deres Historie-Skriver, træde de ogsaa virkelig af fra den store Skue-Plads; thi fra nu af er den saakaldte *store Konge* kun at ligne ved de Tyrkiske Sultaner efter *Soliman*, der kun vise deres Almagt og søge deres Glæde i Fruer-Stuen og paa Retter-Stedet. *Diodor* fortæller, at der ved Midten af det *Femte* Aarhundrede, efter *Kimons* lykkelige Tog, blev sluttet en Fred mellem *Athenen* og *Artaxerxes Langhaand*, hvorefter ingen Persiske Krigs-Folk maatte komme den *Ioniske* Kyst nærmere end tre Dages Reise, og intet Persisk Krigs-Skib vise sig vestenfor Lille-Asien, og, skjøndt Man har gjort stærke Indvendinger mod denne Beretning, som vi see af *Plutark*, selv en gammel Græsk Skribent modsagde, saa er det dog klart, at Perserne ogsaa i Ionien kom tilkort, indtil i det fjerde Aarhundrede Bestikkelser og de Græske Staters indbyrdes Misundelse et Øieblik skaffede dem Over-Vægten, ligesom kun for 316at give *Alexander* Anledning til ganske at styrte deres Vælde**Diodor* XII. 293. *Plutarks Kimon*..

De Olympiske Lege holdtes, efter *Diodor*, den 75de Gang, netop da *Kserxes* rykkede ind i Grækenland, og Slaget ved *Platæa* stod Aaret efter**Diodor* XI. 242..